

"Tasuleegid"

«Tasuleegid»

Esimene vaatus.

I pilt.

Eugen Kapi ja Paul Rummo ooper "Tasuleegid" käsitab üht herolilisemat ajajärku eesti rahva sajanäiteepikkuses võitluses saksa rööv vallutajate vastu — Jüriöö tiljestõusu. "Aastal 1343, püha Jüri ööl, sündis suur tapmine Harjus", jutustab Bartholomäus Hoeneke kroonika: "sest eestlased Harjus tahtsid endile oma kuningaid saada ja hakkasid asjaga nii peale. Ühel mäekünkal asus maja; selle tahtsid nad pühal Jüri ööl põlema süüdata; siis tahtsid nad samal ajal kallale tungida ja hukata kõik sakslased ühes naiste ja lastega. See siis nii ka sündis, sest nad hakkasid maha tapma netseid, naisi, sulaseid, ümmardajaid, aadlist ja mitteaadlist noori ja vanu; kõik, kes olid saksa verest, pidid surema. . . . Kes naistest ja lastest meeste käest pääsesid, neid öid mittesaksa naised surmuks, põletasid maha kirikud ja mõtsad". Kui tiljestõusu juhtidel pärast küsiti selle verise sündmuse motiive, vastati, et "neid (eestlasi) on nii kaua piinatud ja vaevatud, et nad seda kauemini enam välja kannatada ei saanud. . . ja kui veel oleks leidnud üks kümnapikkune sakslane, oleks seegi pidanud surema."

Meie kodumaa lähima mineviku sündmused meenutasid elavalt neid Tasuja-päevi, millest kõneleb ooper. Viimase seitseme ja poole sajandi jooksul oli eesti rahva iga sugupõlv eranditult pingelises võitluses meie ajalooliste vaenlastega — saksa rööv-vallutajatega. See, mida ei suutnud teostada meie esivanemad, mis jäi pooleli "Tasuleekide" kangelastel, viidi võidukale lõpule kaasaegse sugupõlve poolt Suures Isamaasõjas, liidus Nõukogude vennasrahvastega.

Ooperi "Tasuleegid" tekst ja suurem osa muusikast valmis sünnimaalt eemal — Moskvas ja Jaroslavis, ajal, kui Isamaasõja rinnetel käis veel pingeline võitlus kodumaa vabastamiseks. See asjaolu on jätnud kahtlemata oma jäljed ka teose kunstilise-ideoloogilisse kujundusse. Olles pühendatud Jüriöö-tiljestõusu 600. aastapäeva tähistamiseks sirutab ooper üle sajandite oma käe meie vapratele esivanematele, kelle pooleljäänud vabadusvõitlus Lembitu ja Tasuja väärtikad järglased Punaarmee ridades võidukale lõpule viisid.

Südasuvi aastal 1342. Kiigepplats Kuldallika hiie juures. Külanooored on kogunenud veetma pühapäeva õhtupoolikut. Hooolimata sillerdavast meeleolust kiigepool, selgub juba alguses tõsisete ja tähtsate sündmuste elaimust. Saima, eraldudes teistest, ootab tagasi oma armsamat Vambot, kes on eestlaste saadikuna läkitatud Pihkvasse, Nogardisse ja Soome — värhima liitlasi kavatsesud tiljestõusuks rõhujate-sakslaste vastu.

Mõisa kubjas, reetur Kulle tülitab Saimat oma iharate lähene mispütüetega, millelt teda tabavad külanooored ja Saima vend Neeme. Plamislauu saatel aetakse Kulle minema. Hetkeks tühtjaksjäänud kiigeplatsi kasutavad Sirje ja Neeme vastastikuse truuduse töötuseks. Kulle on kaevanud Läänihärrale enda häbitavat kohlemist, ja hetkel jahilt tulles siseneb Läänihärra koos läänimeestega. Ähvardatakse eestlasi nuuditada ja demonstreeritakse tilbet võimutsemist maa isandadena ning rahvas aetakse laiali, milises halbaennustavas meeleolus pilt lõppebki.

II pilt.

Hiis. Vambo saabub pikalt reisilt koju ja kohtab Saimaga. Mõlemad kinnitavad oma kiindumust ükssteisesse ning Saima lahkub. Sisenevad küllavanemad eesotsas kihelkonna vanema Mehisega, kes kogunevad nõumajaks, et ära kuulata Vambo aruanet. Vambo teatab, et nii Pihkvast, Nogardist, kui ka Turu foogtilt on lubatud abi. Et ühel teatud kevadöö, kui märguandena ühel mäekingul lööb loitma tuleleek — siis on aeg käes tiljestõusuks.

Teine vaatus.

Sirje ja Neeme pulm Melhise talu õues. Külarahvast on koos, tantsitakse, juuakse õlut, soovitakse noorparile õnne ja ollakse rõõmsas meeleolus.

Äkki siseneb jällegi jõuk relvastatud mõisamehi, et läänihärra käsul viia mõrjsa mõisa esimese öö õiguse (jus primae noctis) põhjal ja röövida talu vara kümmissemaksu arvel. Pulmalised hakkavad vastu, peidurgistest haaratakse relvad, kuid mõisameeste parem relvastus otsustab asja nende kasuks. Sirje viiakse väe-